

تفکر و تشکیل شخصیت

بهترین حال برای تفکر و اندیشیدن از نظر روانشناسان کدام حال است
آغاز هسته بندی شخصیت انسان و تکمیل مش انسان از چه زمانی است .

تفکرات است از یکبار ادا شدن يك سلسله معلومات مسلم در ذهن برای رسیدن به مجهولات مورد نظری یعنی برای رسیدن بمطلوب خود روشی برمی گزینیم و پیش می‌رویم و در ضمن تلاش چنانچه دشمنان نتیجه بختی نباشد آن را تغییر می‌دهیم تا هنگامیکه به مقصود نائل گردیم (۱)

(۱) چنانکه در منظومه سیرودای میخوانیم

والفکر حرکه الی المبادی

(۲) از کتاب مقدمه‌ای بر فلسفه آموزش و پرورش « اثر جان دیویی

ناظر بحدوث آینه همنه مورد بررسی قرار میدهند تفکر هنگامی تحقق می‌یابد که بموضوع مورد اندیشه خود اهمیت و برجستگی خاص بخشیده نفسانیات دیگر را موقتاً مورد غفلت قرار میدهم و این امر سبب می‌شود که بسیاری از نفسانیات صراحت خود را ادرست بدهند ، یا یکی از سحنه وجدان بیرون روند (۲۱)

تنها در محیط آرام تفکر صحیح امکان دارد .

گاهی که شما مشغول فکر کردن درباره موضوع هستید ، اگر صدای مزاحمی ایجاد شود موجب پرتی حواس شما خواهد شد . آزمایشها نشان داده است که تفرقه حواس سبب زیاد بکار رفتن انرژی می‌شود (۲۲)

دستگاه مخصوص فیر بولوتیک که اشخاص مورد آزمایش از داخل آن نفس می‌کشیدند دمای بیرون صدمه از زیر صدمه آن جمع می‌شد . معین می‌گردد که افراد آزمایش شده چه مقدار اکسیژن هوا را مصرف کرده اند .

چون معلوم است که چه اندازه اکسیژن برای تفکر کردن بیک واحد انرژی (کالری) مصرف می‌شود بواستناد کشف گنند که اشخاص هنگام انجام کارهای فکری در حال تفرقه حواس اگر با زمان آرامش مقایسه شوند مقدار زیادتری

- (۱) روانشناسی پرورشی دکتر سیاسی
- (۲) اصول روانشناسی مان ترجمه دکتر سمانی
- (۳) اصول روانشناسی همانکه مبحث یادگیری
- (۴) فی ظلال القرآن سوره سنا
- (۵) سوره سبأ آیه ۴۶

کالری مصرف می‌کنند ، در صورتیکه افراد انگیزه قوی برای اندیشه نمودن در توجه کردن بمطلبی داشته باشند چنانچه در محیط ناآرام و صدادار قرار بگیرند ، ممکن است خود را باوضع نامناسب سازگار ساخته بفصاحت و تفکر ادامه دهند و چه بسا گمانیکه انگیزه قوی ندارد و بر اثر عوامل مزاحم ناراحت شده از اندیشیدن صرف نظر می‌کنند (۳)

اشخاص هنگامیکه در میان چه مینی بسر می‌برند و بحالت اجتماع هستند ، عوامل زیادی از قبیل سرو صدا ، نگریشان با موری که در آنها ، رخ می‌دهد ، توجه بوضع افراد ، تأثیر محیط ، وسایل رویدادهایی که در محل تجمع بوقوع می‌پیوندد باعث تشویش خاطر و تسوجه نمودن بواقعیات می‌گردد .

دره تعقل جمعی ، عصبیت ، غضب ، و توانایی نداشتن بر اندیشیدن صحیح حکم فرما است (۴) و در چنین موارد متفکر نمی‌تواند بحقایق پی ببرد نظر بمطالب فوق خداوند درباره تفکر درست ، اینطور دستور داده است :

قل انما اعظکم بواحدة ان تقوموا لله
مثنی و فرادی ثم تفکروا اما بصاحبکم
من جنه ... (۵)

بگورقظ بیک چیز شما را بند می‌دهم ، و آن

داشته باشند می بینیم که کودکان از لحاظ ظاهر و از لحاظ رفتار با یکدیگر تفاوت دارند . همچنانکه کودکان از نظر تپانیه با هم اختلاف دارند از نظر اعمال نیز ، یکی نپسندد ، بعضی خاموش و بعضی پرسر و صدا هستند ، و عده ای دارای تحرک باشند و پیوسته دست و پای خود را حرکت می دهند * و دسته ای جنب و جوش اندکی از خود آشکار می سازند . آنچه مورد توجه ما است این است که می بینیم آیا صفاتی که در نوزادان مشاهده می شود اساسی و پایدار است یا نه ؟ اگر بگوئیم پایدار است باید معتقد شویم که کودک از همان ابتدای تولد دارای « شخصیت » است .

اما آنچه نتیجه تحقیق دانشمندان روانشناس می باشد این است که بگوئیم :
تنها آن صفاتی که شخص برای سازگاری با محیط درگیر شده و بدان منصف گشته است ، صفاتی است که شخصیت او را تشکیل می دهد بنابراین صفاتی که در طفل هنگام تولدش بروز می کند چون برای هم آهنگی با محیط نمی باشد جز « صفات شخصیت » حساب نمی آید .

در نظر آلپورت (۱) و در حدود چهار ماهگی است که رشد و قدرت یادگیری کودک بحدی رسیده است که می تواند عادات سازشی و صفات شخصیت داشته باشد « طفل در نیمه دوم سال اول زندگی واکنشهای مشخصی نسبت به محیط پیدا می کند (۲) ، در باره درمان اطفال شخصیت کودک آراء گوناگونی اظهار داشته اند ، آنچه مورد تردید نیست این است بقیه درص ۷۲

این است که دو نرود نرود یک نفر یک نفر ، برای خدا قیام کنید سپس بیندیشید تا بهمید پیغمبر شما مجنون نیست ، بلکه کاملترین و خردمندترین شما است .

این آیه با ما می فهماند که بنگاه تفکر لازم است ذهن خود را از هر گونه غرض و شائبه دور کنیم ، یکی یکی ، و دوباره (نیز) در برخی موارد ممکن است بهم فکری احتیاج داشته باشیم (در مکانی خلوت که حواسمان پرت نمی شود و تحت تأثیر عوامل محیط تجمع فرار نمی گیریم بنعمق و تفکر بپردازیم تا حقایق را درک کرده ، دامنه معلوماتمان را توسعه دهیم .

پس این آیه طریقه اندیشیدن صحیح را که بدان مدتها تحقیق روانشناسان بدان پی برده اند بهترین وجهی بیان کرده است و این نیست مگر بدان جهت که قرآن مجید از طرف خدای حکیم بر پیامبر نازل شده است .

* * *

آغاز تشکیل شخصیت

در اصطلاح روانشناسی و شخصیت « عبارتست از مجموع خصائصی که باعث تمایز یک فرد از افراد دیگر می شود و هویت او را مدین می کند . اینک می خواهیم بدانیم که این شخصیت چگونه بوجود می آید :

بواسطه فرقهایی که از لحاظ عوامل روانی میان افراد نوزاد وجود دارد و همچنین جهت تفاوتی که از لحاظ محیط ، قبل از تولد ممکن است

که می توانیم بگوئیم ؛ از آغاز تولد در کودکان هسته ایجاد شخصیت موجود می باشد .

تقسیمات مختلفی که درون بیضها است صفات شخصیت را نشان می دهد .

در دوران شیرخوارگی این صفات بسیار محدودند در دوران کودکی بیشتر می شوند و در دوران بزرگسالی تعداد این صفات بسیار زیاد می شود . در پایان سال اول بعضی از صفات شخصیت را می توان تشخیص داد ، سپس بتدریج به شماره این صفات افزوده می شود .

تأثیر وضعیت

در کتاب اصول روانشناسی « مان » در باره عوامل سازنده شخصیت چنین آمده است ؛ و تأثیر محیط در ساختن شخصیت افراد آدمی بسیار مهم است اگر یکی ازعوامل قبلیه ای از اسکیموها بجهان آمده بودیم شخصیتی بکلی متمایز از آنچه اکنون داریم دادا می بودیم نه تنها در لباس پوشیدن و خانه ساختن و سخن گفتن و غذا خوردن با آنچه اکنون هستیم تفاوت فاحشی می داشتیم . بلکه تصور ما از جهان و از خود و از مقام خود در این عالم نیز بکلی تصور دیگری می بود .

مردم شناسان بحق اهمیت چهارچوب فرهنگی و اجتماعی را در تکوین شخصیت ناکید کرده اند ، نه تنها منطبق بر فرهنگ و اجتماع دیگری افراد ، شخصیت دیگری می سازد ، اما اینکه فردی اهل کدام ناحیه از کشور خویش است و در چه نوع خانواده ای بزرگ شده و پدر و مادر او با او ، با جدا از او می زیسته اند و آنچه نوع مدرسه ای

رفته و با کدام دسته از کودکان معاشرت بوده و چه دیده و چه شنیده است همه در ساختن شخصیت او تأثیر بسزا داشته اند .

خانواده عامل مهم بوجود آورنده شخصیت می باشد ؛ پس از خانواده عوامل دیگری از قبیل همسایه و مدرسه و معاشران کودک در شخصیت او تأثیر می کنند . مدرسه ممکن است کودک را چنان بدانش علاقه مند کند که همه عمر خود را وقت دانش اندوزی نماید و نیز ممکن است حتی کودک مستعدی را بکلی از کسب دانش بیزار کند ،

در دبیرستان و دانشگاه و حتی در درگذر حرفه ای خود تحت تأثیر عوامل مختلف قرار می گیریم ولی هر چه سن ما بالاتر رود و عادات گذشته جای گیرین کرده تأثیر عوامل تازه کمتر می شود و بتدریج در شخص مقاومتری در مقابل پذیرش چیزهای نو پدید می آید .

از مطالب بالا واضح گشت که سازندگی شخصیت هر انسانی از چند ماه بعد از تولد شروع و بتدریج بر صفات شخصیت افزوده می شود ، هنگامیکه سالیهای عمر شخص بالاتر رفت و صفات در ذهنش جایگزین گردیدند در او مقاومتی بوجود می آید که دیگر حاضر نیست در خود تغییر می یابد

احادیثی در این باره بنام رسیده است :
این مطالب را پیشوایان دین ما قرنها پیش از این در بیانات خود اظهار داشته اند و این خود دلیل بر آن است که آنچه را بشری از مذتهای پژوهش نموده

است ایشان چون علومشان بعلوم الهی وابسته است تیلان را بهترین وجهی بیان کرده اند . اینک بنقل چند حدیث در این زمینه اکتفا می کنیم :
الف - حضرت علی علیه السلام در پیش حضرت امام حسن چنین فرموده است : ...

وانما قلب الحدیث كالارض الخالیة ما القی فیها من شیء قبله فبادرتك بالادب قبل ان یسوق قلبك و یشغل لبك . (۱)

و همانا دل نوبوه همچون زمین خالی است ، هر تخیلی را که در آن بینکنیم می پذیرد و رشد می کند ، پیش از آنکه دل تو سخت گردد و عقبت بامور دنیا مشغول شود بترتیب توپرداختن .

ب - جلیلین دراج از امام صادق علیه السلام

نقل کرده است که : **بادروا احدائکم بالحدیث قبل ان یسبقکم الیهم المرچئة . (۱)**

پیش از آنکه صاحبان عقاید باطل نوبواگاتان را گمراه کنند ، شما پیش دستی کنید و عقاید صحیح را در ذهن آنان جای گزین کنید .

ج - در وسائل از امیر المؤمنین علیه السلام اینطور نقل می کند : **علموا صیباتکم من علمنا ما ینفعهم الله به لا تغلب علیهم المرچئة برایها . (۲)**

آنچه از علوم ما در خود استفاده کردوگانتان می باشد و بتوفیق خدایم تواند از آن سود ببرند بدیشان بیاموزید تا صاحبان عقاید باطل آراء خویش را بر ایشان تحمیل نکنند .

دو مرکز دینی و علمی بجای دوله فساد

در این دنیای پرغوغا هستند افراد بیدار دل و با ایمانی که از تلاش و کوشش نمی ایستند و در راه مبارزه با فساد انزهای نمی نشینند و گامهای موثری بر میدارند .
اخیرا در شهر « کاشان » لانه فساد بود که وسیله مردم با ایمان این شهر خرابداری و توطئه علیه **پاک موسسه دینی و علمی** شد و در تهران در خیابان امیریه در کنار مجلس معروف **مهدیه** میخانه ای بهمت همینگونه افراد روش ضمیر به کتابخانه مقید و سودمندی تبدیل گردید .
امید داریم روزی فرا رسد که مراکز فساد دیگر در تبریز عمت اینگونه افرادی کوکار به مراکز علمی و فرهنگی اسلامی تبدیل کرده .

(۱) نهج البلاغه

(۲) و (۳) وسائل التبعه . باب حقوق اولاد .